

CHORALIS CONSTANTINUS 500

A HABSBURG CSÁSZÁRI UDVAR ÉNEKES SZERTARTÁSAI A 15-16. SZÁZADI GYAKORLAT ALAPJÁN
VOCAL LITURGICAL MUSIC IN THE HABSBURG IMPERIAL COURT ACCORDING TO 15TH AND 16TH-CENTURY PRACTICES

S. DOROTHEÆ, VIRGINIS & MARTYRIS SZENT DOROTTYA, SZŰZ ÉS VÉRTANÚ

Belvárosi Szent Mihály Templom (2009. február 6., 19.00)

Ad aspersionem aquæ benedictæ – Heinrich Isaac (c.1450-1517): Asperges me, Dómine (Choralis Constantinus I.)

Introitus – Heinrich Isaac: **Loquébar de testimoniis tuis** (Choralis Constantinus III.)

Kyrie – Heinrich Isaac: XIX. Missa de Martyribus (a4)

Gloria – Heinrich Isaac: XIX. Missa de Martyribus (a4)

Oratio

Lectio

Graduale – **Spécie tua** (Graduale Pataviense, fol. 164v)

Alleluia – Heinrich Isaac: **Omnis glória** (Choralis Constantinus III.)

Evangelium

Credo – Heinrich Isaac (M5-a4)

Offertorium – **Filiæ regum** (Graduale Pataviense, fol. 166v)

Sanctus – Heinrich Isaac: XIX. Missa de Martyribus (a4)

Agnus Dei – Heinrich Isaac: XIX. Missa de Martyribus (a4)

Communio – Heinrich Isaac: **Símile est regnum** (Choralis Constantinus III.)

Postcommunio

Benedicámus Dómino

Exitus – Ludwig Senfl (c.1486-1542/43): **Deus in adiutorium** – *psalmus 69* (a4)

Heinrich Isaac (c.1450-1517)

Születésének pontos idejét és helyét nem tudjuk. Feltehetően 1450 körül született Németalföldön, ahogy ezt az életének korai szakaszára vonatkozó itáliai forrásokból következtetni lehet, amelyekben „Arrigho de Ugho da Fiandra” említik.

Életéről elsőként 1484-ből van adatunk. Ekkor Lorenzo „il Magnifico” de Medici szolgálatában állt Firenzében. Itt a család által patronált három templom énekese és komponistája volt, valamint Lorenzo gyermekeinek zenei nevelését is ellátta. Gyakran komponált világi műveket is az udvar költőinek, vagy a család tagjainak verseire is. Giovanni Medici később X. Leó pápáknak felkarolta és jelentős feladattal látta el idős tanítómesterét.

Isaac 10 évet töltött Firenzében, majd 1494-ben Lorenzo halála után két évvel távozott a városból, de nem örökre. A korai firenzei évek alatt megházasodott, és Lorenzo segítségével házat vásárolt a városban, közel a Medici palotához. Isaac távozása után felesége Firenzében maradt, így a komponista – amikor csak tehetett – hazalátogatott. Egy helyi intézménnyel kötött szerződése fennmaradt, miszerint ők gondoskodnak Isaac feleségének ellátásáról, ételt és bort szállítottak a házhoz évenkénti díjazás fejében.

Legközelebbi adatunk szerint 1496. novemberében csatlakozik I. Miksa császárhoz, aki ekkor Pisában állomásozik. A Habsburg udvar eddig kívül esett a németalföldi zeneszerzők „hatósugarán”, Isaac az első, aki a császár szolgálatában magas szintre juttatja, felvirágoztatja az udvar zenei életét.

1497. áprilisában már szerepel a neve a bécsi udvar fizetési jegyzékén, mint „udvari komponista”. A kedvező feltételek hatására feleségét is Bécsbe hozatja.

Az új pozíció megváltoztatja saját műveinek repertoárját. Németalföldön és Itáliában töltött idejéből elsősorban francia és olasz nyelvű világi darabjai maradtak fenn, ettől az időtől, pedig latin nyelvű motettái, liturgikus és ünnepi alkalmakra készített művei kerülnek előtérbe. Természetesen, a kor hagyománya szerint, felhasznál világi dallamokat is ezekhez az új művekhez. Az ausztriai és német területeken divatos „Lied” világi műfaját a francia chansonok művészi színvonalára emeli, és gyakran egyházi művekben is feldolgoz egy-egy ismert dallamot.

Másik jelentős újítása a különösen német területeken elterjedt „alternatim” gyakorlat továbbfejlesztése. Ez a gyakorlat az *ordinarium missae* tételeire volt jellemző, ami azt jelentette, hogy váltakozó módon, egy- és többszólamú részek felváltva követték egymást az egyes énekelt részekben belül. A XV-XVI. században az orgona és ének váltakozásáról is tudunk. Isaac ezt a gyakorlatot továbbfejlesztte, és kiterjeszti a *proprium missae* tételeire is, kettős értelemben: egyrészt a fent leírtak szerinti váltakozás figyelembevételével, másrészt a *proprium missae* egyes tételeinek feldolgozását tekintve; vagyis az *introitus*, *alleluia/sequentia*, *communio* többszólamú, a köztes változó részek *graduale* és *offertorium* egyszólamú gregorián. Isaac pozíciója szerint műveit bécsi használatra komponálta, de gyakorta küldött darabokat Firenzébe, vagy más európai városokba, udvarokba. Bécs és Firenze mellett életének fontos helyszínei voltak még Torgau, Ferrara és Konstanz, ahol időről-időre megfordult.

Röviddel I. Miksával való találkozása után Bölcs Frigyes szász fejedelem udvari Kapellájának névsorában olvashatjuk Isaac nevét Torgauban, ahol ezután többször felbukkan. Még 1498 előtt felkerül a Habsburgok számadó könyvébe, és 1499-ben megfordul Firenzében is. Az 1505 körül keletkezett többszólamú mise anyagot tartalmazó kéziratban nagyrészt a torgauai Bölcs Frigyes számára komponált művek vannak. Ezeket később jelentősen átdolgozza és a bécsi

gyakorlatba már ezek a felújított művek kerülnek, amikből Isaac halála után közel 50 évvel létrejön a *Choralis Constantinus* nyomtatványa.

Ferrari látogatását egy 1502. szeptemberéből származó levél örökíti meg, melyet I. Ercole herceg egyik ügynöke küld urának: „*Felbívom Fenséged figyelmet, hogy Isaac énekes Ferrarában járt, és a „La-mi-la-sol-la-si-la-mi”, témára motettát szerzett, amely nagyon jó, s amellyel két nap alatt elkészült. Ebből mindazonáltal még nem lehet többre, csupán arra következtetni, hogy nagyon gyorsan dolgozik; azonkívül azonban úgy komponál, hogy munkája tetszik az embereknek. Úgy találom, hogy alkalmasabb lenne Fenséged szolgálatára, mint Josquin, mert szívélyesebb modorú és több újat ír. Igaz ugyan, hogy Josquin jobban komponál, de a saját feje és ízlése után megy, nem pedig az emberek kívánságát követi.*” A levél ellenére a herceg Josquin-t hívja meg udvarába komponistának.

Sokkal fontosabb Isaac kapcsolata a német Konstanz városával. Valamivel 1505. előtt Martin Vogelmayer volt a város orgonistája, akinek kézírásával van lejegyezve Isaac *Sub tuum praesidium* kezdetű motettája a St. Gall - MS 530 jelzetű kéziratban. Egy másik kódex (St. Gall - MS463/464) őrzi az ugyancsak Konstanzban keletkezett hatszólamú *Virgo prudentissima* motettáját. 1507-ben birodalmi gyűlést tartanak a városban, ahol Niccolo Machiavelli ünnepségén a komponista és felesége is részt vesznek. I. Miksának és a császári Kapellának ekkor Konstanz a székhelye. A katedrális püspöke, *Hugo von Hobenlandenber*g itt hallja Isaac liturgikus műveit, és valószínűleg ő veti fel a zeneszerzőnek a későbbi *Choralis Constantinus* ötletét.

Isaac életének utolsó szakaszában Ausztria liturgikus és világi zenéjének megújításán, jobbátételén fáradozik. Firenzében a Mediciek újra megerősödnek. Lorenzo halála után, Savonarola fellépésének hatására hatalmi helyzetük meggyengült, de ekkorra visszanyerik befolyásukat. Ebben nagy szerep jut Lorenzo fiának – akit Isaac még ifjúkorában tanított – Giovanni de Medicinek pápává választása, aki X. Leó néven uralkodott Rómában. A pápa 1514. május 13-án, közvetett módon levelet küld ifjúkori mesterének. Az üzenetet a Sixtus-kápolna Priorjára Nicolo da Pittis-re bízta. A pápa Isaac részére nyugdíjat biztosít 22 évvel azelőtti szolgálataiért, és arra kéri, hogy a Medici család ügyeinek intézésében, befolyásuk visszaállításában segédkezzen Firenzében. Isaac a levél kapcsán felkeresi I. Miksát, és a pápa kérésére hivatkozva a császár szolgálatából való felmentését kéri. A császár elismerve és megköszönve eddigi szolgálatait, tekintélyes életjáradékban részesíti és elbocsátja. Isaac ezután visszatér Firenzébe és nem hivatalosan a Medici családot szolgálja, ügyeinek intézését felügyeli. Itt halt meg 1517. március 26-án.

Choralis Constantinus

A zenetörténet egyik legnagyobb vállalkozása.

1550-ben és 1555-ben Hieronymus Formschneider nürnbergi kiadónak köszönhetően jelent meg három kötet terjedelemben a teljes egyházi évet felölelő mise-proprium anyagokat tartalmazó kiadvány.

Az első kötet a vasárnapok szertartásához kapcsolódó tételeket közli. A második kötetben a nagyobb egyházi ünnepek (húsvét, pünkösd, mennybemenetel stb.) liturgikus tételei találhatóak, míg a harmadik kötetben a szentek ünnepeihez kapcsolódóan közöl műveket, kiegészítve néhány egyedi ünnep anyagával (akadnak duplikált alkalmak a második kötetrel összevetve, némileg eltérő liturgikus tételekkel), illetve néhány alternatív gyakorlat szerint megkomponált mise-ordinárium ciklus is helyet kapott az utolsó kötetben.

Próbáljuk áttekinteni ennek a hatalmas zenei kincsnek a keletkezésétől a nyomtatott megjelenéséig terjedő közel 50 évig tartó kalandos történetét!

A történet 1507-ig nyúlik vissza, amikor Heinrich Isaac a császári Kapella zeneszerzőjeként I. Miksa kíséretében Konstanz városában tartózkodik. Ekkor figyel fel rá a katedrális püspöke, és kéri fel egy teljes egyházi évet felölelő liturgikus énekanyag megkomponálására, a konstanzi katedrális számára. Isaac 1508. április 14-én megbízást kap a katedrális káptalanjától a fontosabb ünnepek (*etlich officia in summis festivitātibus*) „Formuláinak” (*Formularies=alapelvek*) elkészítésére. A következő feljegyzés szerint 1508. május 18-án néhány elkészített „Formula” átdolgozására kérik. Végül a megbízástól számított 19 hónappal később, 1509. november 29-én a káptalan elfogadja a teljes mise-proprium anyag „Formuláit” (*1509 Exparte Cancionales per ysaac transmissi*). „Formulák” alatt valószínűleg azt a tervet kell érteni, amiben Isaac rögzíti a megzenésítendő részek liturgikus szövegét és gregorián dallam-anyagát. Ezt a tervet Isaac hátralevő életében folyamatosan valósítja meg, a „Formulák” szerint sorra komponálja meg azok többszólamú részeit. Minden bizonnyal a katedrálisban e szerint az összeállítás szerint végezték a szertartásokat 1526-ig, amikor a protestánsok támadásai elől a káptalan menekülni kényszerült Konstanzból.

Isaac konstanzi kézíratai és azok másolatai – ezekben a nehéz időkben – egy augsburgi könyvkereskedő, Georg Willer tulajdonába kerültek, aki ezeket továbbadta *Hans Ott* részére, Nürnbergbe. Hans Ott felismerve a „Formulák” jelentőségét, felkéri zeneszerző barátját *Ludwig Senfl* személyében, hogy szerkessze meg a teljes anyagot a rendelkezésre álló kéziratok és másolatok segítségével, illetve a hiányzó részeket az „Formulák” alapján egészítse ki. Senfl a feladatot kiváló ötletnek és lehetőségnek találta. A nagyszerű komponista Isaac tanítványa volt, ahogy az önéletrajzi motettájából (*Lust hab ich g'habt zur Musica*) kiderül.

Mesterét 1515-ben közvetlenül követte a Habsburg udvar zeneszerzői állásában, amit Isaac halálának idején is betöltött. Művészi céljának tartotta Isaac tervét a császári udvar Kapellájában megvalósítani, de ebben megakadályozták. 1519-ben I. Miksa halálakor az Kapellát feloszlatták, Senfl-t elbocsátották. A zeneszerző hűsége korábbi mesteréhez töretlen maradt. 1520-ban ennek ékes bizonyítékát adja a *Liber Selectarum Cantionum* c. motettás kötet megjelentetésével, melyben Isaac műveiből is többet közread.

Senfl-t új pozíciója Münchenbe, a bajor hercegi udvarba szólítja. Itt 1523-ban kapja azt a feladatot, hogy szervezzen udvari Kapellát. (Ebbe a kórusba nyer néhány évtized múlva Orlando di Lasso is felvételt mint énekes, majd az ő

irányítása alatt éri el a müncheni Kapella a fénykorát.) Senfl, nem sokkal Münchenbe való megérkezése után hozzákezd Isaac műveinek másolásába. Nem véletlen, hogy a legfontosabb 4 kéziratos Isaac műveket tartalmazó forrás itt található (MSS 35-38). 1531-et írunk, amikor Hans Ott felkeresi Senfl-t tervével, aki ezután hosszú ideig dolgozik mestere hagyatékán. Hat évvel később, Ott egy másik kiadványának (*Novum et insigne opus musicum, 1537.*) előszavában beharangozza a készülő tervet: „*Isaaci pauca habere potui, sed facile id pensabimus proxima editione, qua Choralium cantum constantiensem, ut vocant vulgabimus*”. Anyagi nehézségek miatt a kötet nem tud megjelenni. Időközben Senfl 1542-1543 körül meghal, majd nemsokkal utána 1546-ban Hans Ott is. Senfl 1537-ben elkészült Isaac terveinek megszerkesztésével, a hiányzó részek kiegészítésével, összeállt a nagy mű, legalábbis erre utal, hogy halála utánról nincsenek mástól bejegyzések a kéziratban. A kiadvány Hieronymus Formschneiderhez kerül, aki 1550-ben adja ki a Choralis Constantinus I. kötetét, majd 1555-ben a II. és III. kötetet.

Több mint három évszázadnak kellett eltelnie, hogy modern átirásban is napvilágot lásson ez a sorozat. Az első két kötet modern kiadása kritikai jegyzetekkel 1898-ban és 1909-ben jelent meg Guido Adler és Anton Webern közreadásában. A korábbi erőfeszítések az 1950-es évek után felerősödtek a tekintetben, hogy alapos vizsgálat alá kerüljenek a „Formulák” egyes részei és a teljes kompozíciós sorozat. Régi Graduálék és Missálék, számos kézirat és nyomtatvány átvizsgálása történt meg a szóba jöhető egyházmegyék területén, ahol ezek a művek liturgikus használatba kerülhettek.

A konstanzi püspökséghez tartozó nyomtatott Graduale nem került elő ebből az időből, csak kéziratos Missale. Ez alapján egyértelmű, hogy a Choralis Constantinus terve az ő felkérésükre készült. A második kötetben található három szent anyaga (St. Conrad, St. Pelagius és St. Geberhard) teszi egyértelművé, hogy Isaac ezt az összeállítást Konstanz számára írta. Ezek a szentek csak a helyi liturgiában szerepelnek. A második kötet „Formuláit” összevetve a Missaléval kiderül, hogy ez a kötet teljes egészében Konstanz számára készült. Azonban más a helyzet az első és harmadik kötettel. Ezek összevetése a konstanzi Missaléval mutatnak kisebb eltéréseket, sőt esetenként a „Formulák” nincsenek semmilyen összefüggésben a misekönyvvel. Ennek a két kötetnek a legfőbb forrásai a Senfl és társai által másolt müncheni kéziratok (MSS 35-38). Ezek több liturgikus könyvvel való összehasonlítása alapján a passauai nyomtatott Graduale, az 1511-ben Bécsben megjelent Graduale Pataviense vehető mintának a „Formulákat” illetően. E szerint a Graduale szerint végezték a bécsi császári Kapella liturgikus gyakorlatát.

Az első kötetben kapnak helyet az alábbi mise-proprium anyagok: (a) Szentháromság vasárnapja, (b) 23 pünkösd utáni vasárnap, (c) Adventi időszak vasárnapjai, (d) Vízkereszti időszak vasárnapjai, (e) Nagyböjti időszak vasárnapjai, a (f) Húsvéti időszak vasárnapjai és a (g) Mennybemenetel utáni vasárnap. A harmadik kötetben Senfl közreadásában a következő ünnepek tételei találhatóak: (a) Szentek közös részei, (b) 5 Tractus, (c) 17 „Formula” egyes szentek ünnepéhez és szentek közös részeihez kapcsolódva, amelyek közül 7 duplikált ünnep a második kötettel, valamint (d) 5 mise-ordinárium ciklus.

Senfl szándéka egyértelműen az volt, hogy Isaac által Konstanz felkérésére elkezdett zenei anyagot a „Formulák” alapján kiegészítse az egész egyházi évré, amihez még alternatív ordinárium sorozatot is illesztett, ami egy templomi kórus számára teljessé teszi a három kötetet. Az odaadó tanítvány megszerkesztette mestere teljes liturgikus zenei törekvéseit magába foglaló gyűjteményét. Egy dolog nem sikerült maradéktalanul, mégpedig az, hogy egy egyházmegye rítusa szerint álljon össze a teljes három kötet. Erre utal a sorozat második és harmadik részében található duplikált ünnepek sora (ami a teljes művet tekintve igencsak elenyésző). Ilyen módon kétféle gyakorlat szerint, a konstanzi és a passauai/bécsi rítus szerint áll össze a teljes sorozat.

Ezek szerint a *Choralis Constantinus* cím kissé félrevezető, hiszen az első és harmadik kötet csak a császári Kapella gyakorlata szerinti anyaggal készült el. Senfl megpróbálta megőrizni eredeti egységében az egyes ünnepek tételeit, az egyes tételek különálló részeit, ezért nem javított bele mesterének Konstanz számára összeállított második kötetének anyagába, így maradhatott meg ez a rítusok szerinti kettősség.

Több szempontból is nagy jelentőségű a *Choralis Constantinus* megjelenése. A kötetben rögzített előadói gyakorlatnak középkori gyökerei vannak. Az első többszólamú művek – melyek liturgikus használatra, ezen elv szerint készültek – a XII- XIII. századból maradtak fent. Legfontosabb forrásuk a francia *Notre Dame-i iskola* két alakjának *Leoninus*nak és *Perotinus*nak műveit is tartalmazó *Magnus liber organi* nevet viselő kottás kézirat. Isaac korából tudunk több zeneszerzőről is, akik ezt a gyakorlatot egy-egy proprium sorozat erejéig alkalmazták, ám sem kortársainak, sem a késői utódoknak nem sikerült ezt a teljes egyházi év alkalmaira kiterjesztenie. Ismerünk nagynevű komponistákat, akik kísérletet tettek erre vonatkozóan, de vagy nem lett teljesen kidolgozott művük, vagy nem is maradt belőle fenn kézzelfogható adat, csak írásos források utalnak erre. Ilyen például *William Byrd: Gradualia* sorozata, vagy *Giovanni Pierluigi da Palestrina: Gradualia* terve.

A XVI. század közepén, a német kottakiadásban ritkaság volt, hogy külön kiadványt jelentessenek meg egy szerző műveiből, főleg hogyha az illető nem német születésű. Heinrich Isaac volt az első, aki ilyen megtiszteltetésben részesült. Ez a mű az utókorra hagyományozza a korabeli német egyházzenei gyakorlatot, I. Miksa császár és más jeles fejedelmek udvarainak énekes hagyományát.

Ez az első olyan jellegű kiadvány, amelyet a későbbi összkiadások (*Opera omnia*) előfutárának tekinthetünk.

Liturgikus szempontból pedig, a megjelenés után az első rész, a vasárnapok anyagát tartalmazó kötet alapján folytak a vasárnapi szentmisék a Habsburg udvarban, és ez a gyakorlat elterjedt egész Ausztriában, Németországban és a svájci egyházban, aminek rövid időn belül a reformáció terjedése szabott gátat.

Szent Dorottya

Legendája szerint egy cézárei család leánya volt. Szépsége, okossága, alázatossága és szűzi tisztasága közismert volt. A Diocletianus-féle üldözésben Cézáréban az első között nyerte el a vértanúságot a 4. század elején.

A császár megbízottja, Sapritius maga elé idézte Dorottyát, és felszólította a bálvány-áldozatra. A lány azt válaszolta, hogy a mennyei császár mást parancsolt, tudniillik, hogy a halandók neki szolgáljanak. „Ítéld meg magad - mondta Sapritiusnak -, vajon a földi császárnak kell-e engedelmessé válni vagy a mennyeknek?”

Sapritius figyelmeztette, hogy gyorsan mutassa be az áldozatot, ha meg akarja menteni az életét, különben el nem kerül a kínokat. Dorottya azonban, aki csak a büntől félt, ezt válaszolta: „Kínzásaid rövid ideig tartanak, a pokol tüze ellenben, mely osztályrészem lenne, ha hallgatnék szavadra, örökké tart. Balgaság volna a rövid ideig tartó szenvedés elkerülésére örökké tartó kínokba rohanni. Nem félek kínzásaidtól, mert az Úr mondta: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, a lelket azonban nem tudják megölni”.

Sapritius ekkor csigára akasztatta, Dorottya pedig így szólt: „Úgy látszik, csúfot akarsz űzni belőlem. Tedd meg hamar, amit tenni készülsz, különben nem láthatom meg azt, akit annyira óhajtok látni!” „Kit kívánsz látni?” - kérdezte Sapritius. „Jézus Krisztust, az élő Isten Fiát” - felelte a lány. „És hol van ez a Krisztus?” - folytatta Sapritius. Dorottya a hitvallással válaszolt: „Istensége szerint mindenhol jelen van. Embersége szerint ott ül az Atya jobbán a mennyországban, abban a boldog hazában, ahol soha sincs tél, hanem mindig tavasz van, ahol a rózsák és a liliumok mindig virágznak. Neked is részed lehetne ezekben, ha kereszténnyé lennél.”

Sapritius ekkor félbeszakította a kínzást, nehogy a hallgatók is kedvet kapjanak a kereszténységhez. Rábízta Dorottyát két nőre, Krisztára és Kallsztára, akik korábban keresztények voltak, de megtagadták hitüket. Azzal adta át nekik, hogy tántorítsák el hitétől. Ha ez sikerül, jutalmat kapnak. Kriszta és Kallszta mindent elkövetett, de Dorottya erőért fohászzkodott és okosan megfelelt minden csábító beszédre. Külön kiemelte, hogy az Üdvözítő örök boldogságot ígér a síróknak és azoknak, akik üldözést szenvednek nevéért.

Egy idő múlva Sapritius számon kérte Krisztát és Kallsztát, akik megvallották, hogy nem tudták elcsábítani Dorottyát, hanem ők maguk is újra keresztények lettek. Sapritius fölháborodásában azonnal máglyára ítélte, s Dorottya szeme láttára elégettette a két hitvallót.

Ezután újra kínoztatni kezdte Dorottyát, aki arra kérte kínzóit, hogy siessenek, mert már nagyon kívánja látni mennyei Jegyesét. Sapritius végül fővesztésre ítélte. Amikor Dorottyát a vesztőhelyre vitték, a menettel találkozott egy Teofil nevű ifjú, aki rétornak készült. Csúfolódva mondta Dorottyának, hogy ha majd megérkezik Jegyeséhez, kinek országában mindig tavasz van, küldjön neki rózsát és almát.

A kivégzés előtt Dorottya kérte a hóhért, adjon egy kis időt, mert valamit el kell még végeznie. Imádságba merült, s egyszerre megjelent egy kisgyermek három kinyílt rózsával és három almával. Dorottya megkérte: „Vidd el ezt Teofilnak és mondd: Dorottya küldi neked Jegyesének kertjéből”. Ezután lefejezték.

Teofil épp diáktársainak hengegett azzal, milyen szellemesen élcelődött a kivégzésre vitt Dorottyával, amikor megjelent a kisfiú, s egy kosárban átadta neki Dorottya ajándékát. Mindnyájan ámulnak a rózsákon és az almákon, mert február lévén Kappadókiában ilyen nem lehetett találni. Teofil ez annyira megrendítette, hogy hamarosan keresztény lett és megvallotta hitét társainak. Ezek előbb gúnyolták, majd följelentették és Sapritius őt is kivégeztette.

Ad aspersionem aquæ benedictæ

Asperges me hysopo et mundabor lavabis me et super nivem dealbabor.

Ps. Miserére mei Deus secundum misericórdiam tuam iuxta multitudinem miseratiónum tuárum dele iniquitates meas.

Glória Patri et Fílio et Spirítui Sancto sicut erat in princípío et nunc et semper et in sæcula sæculórum. Amen.

V) Osténde nobis, Dómine, misericórdiam tuam.

R) Et salutáre tuum da nobis.

V) Dómine exáudi oratiómem meam.

R) Et clamor meus ad te véniat.

V) Dóminus vobíscum.

R) Et cum Spirítu tuo.

Orémus! Exáudi nos, Dómine sancte, Pater omnípotens, æterne Deus: et mittere dignéris sanctum Angelum tuum de cælis; qui custódiat, foveat, próteget, visitet, atque deféndat omnes habitántes in hoc habitáculo. Per Christum Dóminum nostrum. R) Amen.

Ad aspersionem aquæ benedictæ

Hints meg izsóppal és megtisztulok, moss meg és a hónál fehérebb leszek!

Ps. Könnyörülj rajtam, Istenem, hiszen irgalmas és jóságos vagy, mérhetetlen irgalmadban töröld el gonoszságomat! Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek.

Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön örökké. Ámen.

Mutasd meg, Uram, nekünk irgalmasságodat.

És szabadításodat add meg nekünk.

Uram, hallgasd meg könyörgésemet.

És kiáltásom jusson eléd.

Az Úr legyen veletek.

És a te lelkeddel.

Könyörögjünk. Hallgass meg minket, szentséges Urunk, mindenható Atyánk, örök Isten, és küldd el kegyesen az égből szent angyalodat, ki őrizze, ápolja, oltalmazza, látogassa és védelmezze e háznak minden lakóját. A mi Urunk Krisztus által. Ámen.

Introitus

Loquébar de testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundébar: et meditabor in mandatis tuis, quæ diléxi nimis.

Ps. Beáti immaculáti in via: qui ámbulant in lege Dómini. Glória Patri et Fílio et Spirítui Sancto sicut erat in principio et nunc et semper et in sæcula sæculórum. Amen.

Kýrie, eléison.

Kýrie, eléison.

Kýrie, eléison.

Christe, eléison.

Christe, eléison.

Christe, eléison.

Kýrie, eléison.

Kýrie, eléison.

Kýrie, eléison.

Glória in excelsis Deo et in terra pax homínibus bonæ voluntátis. Laudámus te, benedícimus te, adorámus te, glorificámus te, gratias ágimus tibi propter magnam glóriam tuam, Dómine Deus, Rex cælestis Deus Pater omnipotens, Dómine Fili unigénite, Iesu Christe, Dómine Deus, Agnus Dei, Fílius Patris, qui tollis peccáta mundi, miserére nobis; qui tollis peccáta mundi, súscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dexteram Patris, miserére nobis. Quóniam tu solus Sanctus, tu solus Dóminus, tu solus Altíssimus, Iesu Christe, cum Sancto Spirítu: in glória Dei Patris. Amen.

Oratio

Oremus. Indulgéntiam nobis, quæsumus Dómine, beáta Doróthea Virgo et Martyr implóret quæ tibi grata semper éxstitit et mérito castitátis, et tuæ professione virtútis. Per Dóminum nostrum Jesum Christum Filium tuum qui vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia sæcula sæculórum. Amen.

Lectio libri Sapientiae

Dómine Deus meus, exaltásti super terram habitatiónem meam, et pro morte defluente deprecáta sum. Invocávi Dóminum patrem Dómini mei, ut non derelinquat me in die tribulatiónis meæ, et in témpore superbórum sine adiutório. Laudábo nomen tuum assidue, et collaudábo illud in confessióne, et exaudíta est orátio mea. Et liberásti me de perditióne, et eripuísti me de témpore iníquo. Propterea confitébor, et laudem dicam tibi, Dómine Deus noster.

Verbum Domini – R) Deo gratias.

Graduale

Spécie tua et pulchritúdine tua inténde prospere Procéde et regna. V) Propter veritatem et mansuetúdinem et iusticiam et dedúcet te mirabíliter dextera tua.

Alleluia

V) Omnis glória eius filiae regis abintus in fimbriis aureis.

Introitus

Bizonyságaidról királyok előtt beszélek és nem szégyenülök meg: parancsairól elmélkedem, mert szeretem őket.

Ps. Boldogok, kiknek útja szeplőtelen, kik az Úr törvénye szerint járnak.

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek.

Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön örökké. Ámen.

Uram, irgalmazz!

Uram, irgalmazz!

Uram, irgalmazz!

Krisztus, kegyelmezz!

Krisztus, kegyelmezz!

Krisztus, kegyelmezz!

Uram, irgalmazz!

Uram, irgalmazz!

Uram, irgalmazz!

Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a jóakarató embereknek. Dicsőítünk téged, áldunk téged, imádunk téged, magasztalunk téged, hálát adunk neked nagy dicsőségédért, Urunk és Istenünk, mennyei Király, mindenható Atyaisten. Urunk, Jézus Krisztus, egyszülött Fiú, Urunk és Istenünk, Isten Báránya, az Atyának Fia, te elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk; te elveszed a világ bűneit, hallgasd meg könyörgésünket. Te az Atya jobbján ülsz, irgalmazz nekünk. Mert egyedül te vagy a Szent, te vagy az Úr, te vagy az egyetlen Fölséd, Jézus Krisztus, a Szentlélekkel együtt, az Atyaisten dicsőségében. Ámen.

Oratio

Könyörögjünk. Esdjen ki számunkra, kérünk, Urunk, bocsánatot Szent Dorottya szűz és vértanú, ki a tisztaságnak érdeme és hatalmadnak megvallása miatt mindenkor kedves volt előtted. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiaid által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké. Ámen.

Szentlecke a Bölcsesség könyvéből

Uram, Istenem, fölemeltem a földről szavamát és könyörögtem, hogy megmenekedjem a haláltól. Kíáltottam az Úrhoz, Uram atyjához, hogy ne hagyjon szorongatásom napján, a kevélyek idejében segítség nélkül. Hadd dicsérjem nevedet szüntelen és magasztalva emlegessem. Imám ekkor meghallgatásra talált; megszabadítottál a romlástól és megmentettél a szorongatás napjától. Ezért magasztallak, és dicsőítlek téged, Urunk Istenünk!

Ez az Isten ígéje – Istennek legyen hála.

Graduale

Kelj útra ékességében és szépségében, haladj szerencsével és diadalmaskodjál. V) A hűségért, a szelídségért és az igazságért: s vezessen téged csodálatosan jobb kezéd.

Alleluia

V) Mily dicsőséges bensejében a király leánya, arannyal átszótt ruhát öltött.

Dominus vobiscum. – Et cum spiritu tuo.

Sequentia sancti Evangelii secundum Lucam. – Gloria tibi Domine.

In illo tēpore: Designávit Dóminus et álios septuáginta duos; et misit illos binos ante fáciem suam in omnem civitátem et locum, quo erat ipse ventúrus. Et dicébat illis: Messis quidem multa, operárii autem pauci. Rogáte ergo dóminum messis, ut mittat operários in messem suam. Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portáre sácculum neque peram, neque calceaménta: et néminem per viam salutavéritis. In quamcúmque domum intravéritis, primum dícite: Pax huic dómui: et si ibi fúerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos revertétur. In eádem autem domo manéte, edéntes et bibéntes quæ apud illos sunt: dignus est enim operárius mercéde sua. Nilíte transíre de domo in domum. Et in quamcúmque civitátem intravéritis, et suscepérint vos, manducáte quæ apponúntur vobis: et curáte infirmos qui in illa sunt, et dícite illis: Appropinquávit in vos regnum Dei.

Credo in unum Deum, Patrem omnipoténtem, factórem cæli et terræ, visibílium ómnium et invisibílium. Et in unum Dóminum Iesum Christum, Fílium Dei unigénitum, et ex Patre natum ante ómnia sácula. Deum de Deo, lumen de lúmine, Deum verum de Deo vero, génitum, non factum, consubstantiálem Patri: per quem ómnia facta sunt. Qui propter nos hómines et propter nostram salutem descéndit de cælis. Et incarnátus est de Spírítu Sancto ex María Vírgine, et homo factus est. Crucifíxus étiam pro nobis sub Póntio Pilátó; passus et sepúltus est, et resurréxit tértia die, secúndum Scriptúras, et ascéndit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et íterum ventúrus est cum glória, iudicáre vivos et mórtuos, cuius regni non erit finis. Et in Spírítum Sanctum, Dóminum et vivificántem: qui ex Patre Filióque procedít. Qui cum Patre et Fílio simul adorátur et conglorificátur: qui locútus est per prophétas. Et unam, sanctam, cathólicam et apostólicam Ecclésiám. Confíteor unum baptísma in remissionem peccátórum. Et expécto resurrectionem mortuórum et vitam ventúri sáculi. Amen.

Offertorium

Fíliæ regum in honóre tuo, ástitit regína a dextris tuis in vestítu deauráto, circúmdata varietáte.

Sanctus, sanctus, sanctus Dóminus Deus Sábaoth.

Pleni sunt cæli et terra glória tua.

Hosánna in excélsis.

Benedíctus qui venit in nómine Dómini.

Hosánna in excélsis.

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi: miserére nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi: miserére nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi: dona nobis pacem.

Communio

Símile est regnum cælorum hómini negotiatóri quærénti bonas margarítas inventa una precíosa margaríta dedit omnia sua et comparávit eam.

Az Úr legyen veletek – És a te lelkeddel.

A szent evangélium szakasza Szent Lukács szerint. – Dicsőség neked Istenünk.

Az Időben: Rendele az Úr más hetvenkettőt is, és elküldé őket kettenként maga előtt minden városba és helységbe, hova menendő vala. És mondá nekik: Az aratnivaló ugyan sok, de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásához. Menjétek; íme, én úgy küldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé. Ne hordjatok erszényt, se táskát, se sarut, és senkit az úton ne köszöntsetek. Ha valamely házba bementek, először is azt mondjátok: Békesség e háznak! És ha ott békesség fia vagyon, rája száll a ti békességetek; ha pedig nem, visszaszáll rátok. Ugyanazon házban maradjatok, evén és iván, amijük vagyon; mert méltó a munkás a maga bérére. Ne járuljatok házról-házra. Ha valamely városba mentek, és ott befogadnak titeket, egyetek, amit elétek adnak. És gyógyítsátok meg az ottlevő betegeket, és mondjátok nekik: Elközelgett hozzátok az Isten országa.

Hiszek az egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében. Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől, született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű; és minden általa lett. Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből. Megtestesült a Szentlélek erejéből Szűz Máriától, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalált szenvedett és eltemették. Harmadnapra feltámadott az Írások szerint, fölment a mennybe, ott ül az Atyának jobbján, de újra eljön dicsőségben, ítélni élőket és holtakat, és országának nem lesz vége. Hiszek a Szentlélekben, Urunkban és éltetőnkben, aki az Atyától és a Fiútól származik; akit éppúgy imádunk és dicsőítünk, mint az Atyát és a Fiút. Ő szólt a próféták szavával. Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, vallom az egy keresztséget a bűnök bocsánatára, várom a holtak feltámadását és az eljövendő örök életet. Ámen.

Offertorium

Királyleányok jönnek dicsőségben; arannyal átszőtt, sokszínű ruhában a királyné áll jobboldon.

Szent vagy, szent vagy, szent vagy, mindenség Ura, Istene.

Dicsőséged betölti a mennyet és a földet.

Hozsanna a magasságban.

Áldott, aki jön az Úr nevében.

Hozsanna a magasságban.

Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk.

Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk.

Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: adj nekünk békét.

Communio

Hasonló a mennyek országa a kereskedő emberhez, ki szép gyöngyöket keres: találván pedig egy drága gyöngyöt, eladá minden vagyonát és megvevé azt.

Ad te, Dómine, levávi ánimam meam Deus meus, in te confido non erubescam.

Confundántur omnes iníqua agentes supervácue vias tuas, Dómine demónstra mihi, et sémitas tuas édoce me.

Postcommunio

Oremus. Divíni múneris largitáte satiáti, quaésumus Dómine Deus noster ut, intercedénte beáta Dorothea Virgíne et Mártýre tua, in eius semper participatióne vivámus. Per Dóminum nostrum Jesum Christum Filium tuum qui vivit et regnat in unitáte Spiritus Sancti Deus per omnia saecula saeculórum. Amen.

Benedicamus Domino.

R) Deo gratias.

Motetta

Prima pars

Deus, in adiutórium meum inténde Domine ad adiuvándum me festína. Confundántur et revereántur qui quaerunt ánimam meam. Avertántur retrórsum, et erubescant, qui volunt mihi mala. Avertántur statim erubescéntes qui dicunt mihi: euge, euge.

Secunda pars

Exsúltent et laeténtur in te omnes qui quaerunt te, et dicant semper: magnificétur Dóminus: qui díligunt salutáre tuum. Ego vero egénus, et pauper sum: Deus, ádiuva me. Adiútor meus, et liberátor meus es tu: Dómine, ne moréris.

Hozzáád emelem az én lelkemet, Uram én Istenem, tebenned bízom, pirulnom ne kelljen!

De szégyenüljenek meg mindnyájan, kik hiábavalóságért gonoszat tesznek. A te utaidat, Uram, mutasd meg nekem, és a te ösvényeidre taníts meg engem.

Postcommunio

Könyörögjünk! Az isteni adomány bőségével betöltve, kérünk téged, Urunk Istenünk, hogy Szent Dorottya szűzed és vértanúd közbenjárására szüntelenül ebben részesülve élhessünk. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké. Amen.

Mondjunk áldást az Úrnak.

Istennek legyen hála.

Motetta

Prima pars

Isten, figyelmezz az én segítségemre, Uram, siess megsegíteni engem! Szégyenüljenek meg és jussanak gyalázatra, akik lelkemet keresik. Hátráljanak meg és piruljanak, akik gonoszat akarnak nékem. Hátráljanak meg szégyenkezve, akik azt mondják nekem: „Úgy kell, úgy kell!”

Secunda pars

De örvendezzenek és vigadjanak benned mind, akik téged keresnek, és akik szeretik szabadításodat, mondják mindenkor: „magasztaltassék az Úr!” Én pedig szűkölködő vagyok és szegény, én Istenem, siess hozzám! Segítóm és szabadítóm vagy, Istenem ne késlekedjél!

CORVINA CONSORT

www.corvinaconsort.fw.hu

Művészeti vezető: Kalmanovits Zoltán

Szemkeő-Martin Orsolya

Gyulai Csaba

Draskóczy Balázs

Kalmanovits Zoltán